

L'hora d'assolir l'hegemonia

RAMON MONTON

No és possible conservar la pròpia personalitat ajustant-se a un marc de referència que la destrueix.

Betty Friedan

La primera vegada que t'enganyen, la culpa és de l'altre. La segona vegada que t'enganyen, la culpa és teva.

J.J. Ibarretxe

Un dels efectes d'un conflicte permanent és la reducció de la nostra capacitat de veure el que és possible.

Nelson Mandela

No volem més formatge: volem sortir de la ratera.

Xavier Rubert de Ventós

Fa mesos, i m'adono que fins i tot més d'un any, volia escriure un article que s'havia de titular *S'ha acabat la comèdia*, inspirant-me en un article d'Oriol Junqueras que deia, en un to grandiloqüent de profecia:

«Sens dubte, el noucentisme ha estat el marc de referència de la catalanitat al llarg del segle XX. Ara, a principis d'un nou mil·lenni, tots plegats hem de repensar la nostra identitat i els camins de la seva implementació política explícitament sobiranista. Segons Suetoni, les darreres paraules d'August van ser «*Acta est fabula*». Nosaltres també hauríem d'escriure un epitafi per a la làpida del Noucentisme: 'S'ha acabat la comèdia.' Aplaudiu!»¹.

La comèdia, però, tot i les evidències creixents de l'existència d'un dis-

cur alternatiu al fracàs demostrat d'uns determinats models polítics i mentals, persisteix en un escenari dual de realitats enfrontades. D'una banda, burla quotidiana, humiliació permanent, indignitat, triumfalisme absurd i cotxes oficials. De l'altra, inconformisme, radicalitat democràtica, esperança en el futur i patriotisme conseqüent, com el de la històrica manifestació a Brussel·les de les fotografies que il·lustren aquest text. L'abisme entre el món dels polítics, que encara ens volen fer creure que anem bé (la «Catalunya optimista»), i el de la gent que descobreix que cada cop anem pitjor, augmenta d'una manera imparable, i se suposa que, en un règim mitjanament democràtic com el nostre, aquest divorci és una situació insostenible a llarg termini que acabarà desembocant en algun

tipus de ruptura. De tota manera, ja sabem que no tot es redueix a un conflicte de prioritats entre una classe política autista i una societat desencantada i precaritzada per dècades de neoliberalisme i globalització, perquè, a casa nostra, mentre no quedi resolt el nostre paper en el concert de les nacions, continuarà havent-hi un xoc frontal de projectes identitaris (el propi i l'imposat), i no és casual que tots els esforços per mantenir la població en un estat d'infantilisme i idiotesa es posin al servei de la continuïtat d'una situació política que forma part d'un projecte de destrucció planificada.

Per si no en teníem prou amb el lamentable espectacle del tripartit, hem tingut un nou exemple d'aquest projecte que uns quants anomenen (amb un immens cinisme) «no nacionalista»

1. Oriol Junqueras, «L'epitafi del noucentisme» (*Avui*, 16-1-2008).

Manifestació, a Brussel·les, el dia 7 de març, per la sobirania de Catalunya

FOTO: R. Puig Coromines

després de l'escandalosa farsa electoral a Euskadi. Per què el primer que volen fer allà els espanyolistes és limitar el mapa del temps de la televisió a les tres províncies basques, els límits territorials que estableix la legalitat, i, en segon lloc, convertir el coneixement de la llengua basca en un simple mèrit en l'administració? I per què, en els dos extrems de la nostra nació (València i la Catalunya Nord), que és on la llengua té més problemes de subsistència, les autoritats han emprès una campanya decidida contra la recepció de TV3? ¿Són això, potser, mesures «contra la crisi» o que afecten temes que «interessen als ciutadans»? No, això són atacs directes a dos elements constitutius de la identitat d'un poble: el coneixement de la pròpia llengua i el propi territori. Quin discurs hegemònic fa possible aquestes actuacions? Doncs, aquell discurs que neix de la gran contribució de França a la història de les Grans Mentides en associar la causa de la llibertat a l'expansió colo-

nialista de la nació francesa (cinc-cents quaranta-quatre mil quilòmetres quadrats de desoladora devastació francòfona: mateu-los tots, que Déu ja triarà els seus; *soyez prope, parlez français*; el *patois* només serveix per a parlar amb les vaques). Com podeu comprovar, això no té res a veure amb la Il·lustració ni amb els drets humans. Per tant, és necessari aprofundir en la denúncia de les contradiccions i el caràcter tenebrós i autoritari d'aquest discurs i vincular el nostre projecte alliberador a la defensa de la democràcia, de la felicitat i dels drets de les persones², començant pel **dret de saber la veritat**³ i acabant pel **dret de decidir com volem viure**.

Però qui ens ofereix, oculta o tergiversa aquesta veritat? No solament els llibres d'història, sinó també els discursos, les declaracions, les campanyes i les celebracions dels polítics («15 anys de Jocs Olímpics», «Visc a Barcelona»⁴, «30 anys d'ajuntaments democràtics»), i també allò que destaquen o silencien

els Telenotícies, el marc de referència que transmeten els *mass media* (incloent-hi la publicitat: «Disney Channel TDT, por fin para todos»⁵, anunci emès en castellà per TV3), els noms dels carrers⁶ i l'exemple que ofereixen les persones amb capacitat per a «crear opinió». Com va escriure Salvador Cardús, «té el poder qui és capaç d'imposar el nom a la realitat»⁷, i el discurs hegemònic determina la lectura dels esdeveniments i l'atribució de normalitat i viabilitat. Si es converteix en una cosa normal que, a la ràdio, alternin la falca institucional «el català a RAC 105» amb un espai matinal de conyeta que el riculitza i es diu «El català correcte», sentir Lúcia Pujol cantant en anglès *Breaking the waves* i afegint a corre-cuita al final de la cançó, com l'epitafi històric d'un ésser que agonitza, una tirallonga de paraules en català, o que ens parlin per la *nostra* televisió d'una pel·lícula catalana que «reflecteix la realitat bilingüe», quina normalitat anem conformant?

2. No em refereixo, és clar, al dret a la ignorància de qualsevol llengua que no sigui la seva que defensen els espanyolistes.

3. Llegeixo en el diccionari del IEC, a l'entrada **divorciar**, aquest exemple: «Divorciar el poble de la seva història.»

4. «La de les patates braves»: un dels productes més ridículs de la mentalitat *sociata*, a més de l'escàndol que, en plena crisi econòmica, l'ajuntament de Barcelona es gastés 48.000 euros diaris en propaganda.

5. Us adoneu de les connotacions sinistres que té aquest «para todos»? Vet aquí un nou agent assimilador dels nostres infants i joves a la «*lengua de todos (los españoles)*».

6. Jordi Mata, en el seu llibre *Emmordassats i complaguts* (La Busca, 2008), ens proposa un recorregut patriòtic pel Poble Sec, el nomenclàtor del qual es farcit d'herois de la Guerra de Separació, com a exemple del fet que la recuperació de la memòria pot començar a la xarxa viària.

7. «Llops amb pell de xai» (*Avui*, 18-1-2008).

La mentalitat de camp de concentració

El primer pas per a superar un estat d'opressió individual o col·lectiva és ser-ne conscient, i el segon, buscar els mitjans per a posar-hi fi. Dit així, sembla obvi, però en la realitat moltes vegades no resulta tan senzill. Si els màxims interessats a mantenir-nos en la inòpia continuen imposant el seu discurs postmodern de la confusió, tan ple de soroll, coloraines, cosmopolitisme *tifa* i *canalles* oficials, malament rai⁸. En aquest sentit, l'anàlisi feminista, amb el seu èmfasi en la necessitat de crear les condicions més adequades perquè tota persona pugui assolir la màxima realització personal, és molt clarificador i productiu si l'extrapolem a qualsevol procés de minorització, relegació o opressió.

Betty Friedan, en el seu llibre fonamental *La mística femenina*⁹, va subratllar la situació de les mestresses de casa nord-americanes, que patien una insuportable divisió interna en haver-se d'adaptar exteriorment a una realitat tot mantenint interiorment els valors que aquesta mateixa realitat destruïa, i la va comparar amb la dels presoners d'un camp de concentració, que es convertien en els seus pitjors enemics quan «negaven la realitat mateixa de llur problema i acabaven «ajustant-se» al camp mateix, com si fos l'única realitat»¹⁰. Els camps de concentració són un dels màxims exponents de l'enginyeria de la deshumanització, i les pràctiques d'extermini que s'hi duïen a terme començaven amb l'eliminació de la identitat,

que comportava la pèrdua de la individualitat i, en conseqüència, de la llibertat i dignitat humana. El psicoanalista i pedagog Bruno Bettelheim explica una experiència inoblidable de la seva estada en un d'aquells camps: un grup de presoners nus feia fila per a entrar a la cambra de gas. El comandant de les SS va ordenar a una presonera que havia estat ballarina que, abans de morir, ballés per a ell. La dona ho va fer i, mentre ballava, aprofitant un moment de distracció de l'oficial, li va prendre la pistola i el va matar. Després la van afusellar, però ella va morir essent de nou una persona, perquè, en ballar, **havia recuperat la seva personalitat individual** («En exercir la

perduda llibertat que ni tan sols el camp de concentració havia aconseguit d'anul·lar —és a dir, **decidint com volia pensar i sentir respecte a les condicions de la seva pròpia vida**—, aquella ballarina aconseguí escapar-se de la seva presó real»¹¹).

La solució que Friedan proposa a les dones per a deixar enrere el seu estat de reclusió infantilitzadora («Han de refusar d'ésser individus sense nom, despersonalitzats i manipulats, i han de proposar-se de viure novament d'acord amb un objectiu escollit per elles mateixes. Han de començar a desenvolupar-se»¹²) es pot aplicar a tot individu o col·lectiu oprimat i alienat, perquè és la famosa **voluntat de ser**, «l'afirmació individual de la pròpia existència i les pròpies potencialitats»¹³ per a aspirar a la **plenitud humana**, que podríem definir com l'estat en què un esdevé tot el que pot ser o, segons l'autora, com la «capacitat d'ultrapassar el present i d'actuar a la llum del possible, [...] de formar el futur»¹⁴. En efecte, la capacitat de pensament humà abstracte, de pensar en termes de possibilitats, d'influir en la realitat i ser constructors actius del nostre futur és el que ens distingeix dels animals, dels zombis i dels robots (en paraules del lehendakari Ibarretxe: «el futur és a les nostres mans i ens hem de mirar a nosaltres, perquè nosaltres tenim la solució»). Limitar-nos a la gestió estricta de la quotidianitat és condemnar-nos a la deshumanització, perquè «és l'objectiu allò que dóna sentit humà a la pròpia vida» i «cal tenir algun objectiu final, algun propòsit llunyà per a continuar avançant»¹⁵.

La «Grande Place» de Brussel·les amb la «Casa del Rei» al fons, on hi ha el «Museu de vestits del Manneken». El Manneken (l'estàtua del qual està situada a pocs metres de la «Place») cada 11 de setembre es vesteix de català, ja que el Casal Català de la ciutat en 1971 hi féu regal d'un vestit. També cada 20 de maig es vesteix de barcelonista, perquè en 1994 la Penya Barcelonista del Casal hi féu regal d'un conjunt barcelonista.

8. Mesos enrere vaig llegir, en un anunci d'una obra de teatre sobre el doctor Trueta, un text que començava dient: «En una Barcelona sacsejada per un conflicte incomprensible...», i vaig pensar automàticament: què vol dir incomprensible? Era ben comprensible, en aquella època, es tractava d'una guerra contra Catalunya, i després de la guerra encara va quedar més clar. Com pot ser que algú digui que va ser incomprensible?

9. N'hi ha una edició catalana a Ed. 62, 1975.

10. Betty Friedan, *Op. cit.*, vol. 2, p. 121.

11. *Op. cit.*, p. 123, la negreta és meua.

12. *Op. cit.*, p. 124.

13. *Op. cit.*, p. 125.

14. *Op. cit.*, p. 127.

15. *Op. cit.*, p. 168.

Com remarca Friedan, quan una persona troba el seu objectiu vital, comença a sentir-se capaç de fer coses, perd la por de ser ella mateixa, la seva ment s'eixampla i se sent com l'infant que aprèn a caminar, descobreix noves perspectives i té la sensació meravellosa que tot allò que fa té un sentit que l'omple de satisfacció¹⁶. Per tant, si allò més important i els elements humanitzadors per excel·lència són precisament la identitat que ens fa ser qui som i els objectius que ens fan anar on volem anar, és innegable que els nostres governants ens enganyen, en exhortar-nos contínuament a deixar de banda els temes identitaris i limitar-nos a la gestió resignada i tutelada de la «política domèstica»¹⁷. Això és sotmetre'ns a una mentalitat de camp de concentració, a un estat d'infantilisme permanent, a la conformitat fatalista amb la nostra eliminació com a poble i a la trista existència de les nacions colonitzades, i l'única sortida que tenim és deixar de malbaratar energies en empreses impossibles (l'encaix, el federalisme asimètric, la realitat plurinacional) i en l'esgotadora tasca de resistir les agressions constants, respondre les preguntes que permeten definir la identitat i el pla de vida de cadascú («qui som?», «on volem anar?») i emprendre el camí de tornada al *mainstream* de la història, el corrent principal de les nacions amb dret de decidir i de viure per elles mateixes (no subsidiàriament) que mai no hauríem hagut d'abandonar.

Assolir l'hegemonia del discurs

Ja fa temps que es va generalitzant la percepció que ens cal construir un nou paradigma o discurs hegemònic (és a dir, majoritari) que superi les limitacions frustrants del regionalisme (s'anomeni com s'anomeni a si mateix) i el sucursalisme, faciliti la descolonització mental necessària en el nostre procés de descolonització política i permeti de plantejar amb la màxima fredor i naturalitat l'objectiu d'assolir la major plenitud possible en tots nivells, d'acord amb la demanda social. Jordi Mata, en el seu llibre *Emmordassats i complotats*, es pre-

La manifestació en marxa (Brussel·les)

Foto: R. Puig Coromines

gunta si tota la culpa del desconeixement de la nostra pròpia història és dels espanyols, i arriba a la conclusió que la burgesia de la Renaixença, per no posar en perill els seus negocis en el mercat espanyol, va instaurar una visió de nosaltres mateixos en què «el patriotisme de butxaca vencia la realitat i feia de la frustració un senyal d'identitat predominant»¹⁸. En la situació actual d'economia globalitzada, però, com remarquen molts analistes, aquest pànic al sobiranisme per por de perdre el mercat espanyol ha deixat de tenir sentit i, segons una enquesta de l'*Avui*, ja són majoria els empresaris catalans partidaris de la independència¹⁹ com a sortida política natural del careró sense sortida històric en què ens trobem. Normalitzar i generalitzar aquest discurs fins a convertir-lo en hegemònic, en una eina útil per a entendre la nostra realitat i canviar-la, és la comesa d'una nova classe de creadors d'opinió que, en comptes de promoure el lament inútil, la conyeta autodestructiva o la connivència amb l'ocupant²⁰, difonen un tipus de discurs rotund, entenedor, crític i constructiu. Com diu Salvador Sostres, «en un país ocupat, els escriptors neutrals i els ben educats són per tirar-los a les escombraries. Pur col·laboracionisme. Normalitzen l'opressió i allarguen l'agonia»²¹.

Aquest nucli de persones amb opinió influent (primer en els sectors més lúcids; després, en els que vagin prenent consciència de la nostra realitat) i amb capacitat de superar amb esperit crític «les anàlisis estereotipades que es mantenen vigents per pura inèrcia» és el que Patricia Gabancho ha anomenat, fent un paral·lelisme amb la nova situació política dels Estats Units, l'«*smart power*» català, format pels qui projecten el «poder de la intel·ligència»²². Aquests opinadors, segons Gabancho, es caracteritzen pel fet de reunir tres condicions:

- a) La contundència inequívoca en el diagnòstic (exemple: ha de ser la nostra tasca contribuir a construir un Estat que té com a propòsit fundacional destruir-nos?).
- b) La posició crítica davant els agents polítics, socials i culturals, adquirint l'hàbit d'analitzar la realitat a partir de filtres nous, de fer les preguntes encertades i facilitar les respostes pertinents.
- c) La superació del derrotisme, la por i el provincianisme, promovent una actitud positiva sobre el talent dels catalans i la seva capacitat per a tirar endavant, que, parafrasejant Barack Obama, es podria resumir en la frase: «Nosaltres també podem.» ♦

16. De la mateixa manera que els infants aprenen a caminar caminant, les nacions aprenen a emancipar-se emancipant-se. «Les majories àmplies sovint es creen a posteriori. Només tenint un Estat generes cultura d'Estat» (A. López Tena).

17. Mentre els espanyols prenen les «grans decisions» per nosaltres i, molt sovint, contra nosaltres.

18. Jordi Mata, *op. cit.*, p. 44.

19. Un 44%, segons l'enquesta publicada el 31-1-2009.

20. Quin espectacle més trist, el de l'escriptor Marsé, agraint en castellà el premi Cervantes i illoant, amb aquell accent tan català que té, les suposades virtuts del «bilingüisme».

21. «Escriure en un país ocupat» (*Avui*, 1-4-2009).

22. Patricia Gabancho, «L'*smart power* català» (*Avui*, 5-2-2009).